

ÇEKOSLOVAKYA

Bu sayımızda Çekoslavakya üstüne üç yazı yer alıyor. Bunlardan biri, Jiri Pelikan'ın iki New Left Review editörü (Quintin Hoare ve Robin Blackburn) ile yaptığı uzun konuşma, Çekoslavakya'nın İkinci Dünya Savaşı sonunda «sosyalist sistem»e katılmasından bu yana yaşadığı karmaşık tarihi özetliyor. Kimilerinin bugünlerde «hain» gibi etiketler yapıştırdığı Pelikan, Sovyet istilâsına kadar «hain»liğini hiç kimseye belli etmemiştir. 1937'de anti-faşist bir örgüte girmiş, 1939'da en tutarlı güç olarak gördüğü Çek Komünist Partisi'ne katılmıştı. Nazi işgali süresinde Çekoslavakya'da Komünist Partinin yeraltı direniş hareketi içinde çalıştı. 1950'de ise Uluslararası Öğrenciler Birliği'nin genel sekreterliğine getirildi. 1955'de aynı örgütün Başkanı oldu. Daha sonra —altmışlarda— Çekoslavakya Parlamentosunun Dış İlişkiler Komisyonu Başkanıydı. 1968'deki olaylar patlak verdiğinde görevi buydu Pelikan'ın. Sovyet işgalinden sonra Çekoslavakya'dan ayrıldı. Şimdi İtalya'da yaşıyor.

Pelikan'ın konuşmasından, Çekoslavakya tarihi üstüne pek azımızın haberli olduğu ilginç bilgiler ediniyoruz. Bunların bir kısmı genel eğilimlerle, birtakım büyük olayların içyüzüyle ilgili. Bazıları, daha küçük çapta ama gene ilginç. Örneğin Svoboda'nın savaş sırasında Sovyetler Birliği'nde atlattığı ölüm tehlikesi, örneğin sosyalist ülkelerin İsrail'le ve Araplarla ilişkilerini değiştirmeye karar vermelerinin, Çekoslavakya'da yapılan parti-içi tasfiyelerle çakışması v.b. İşgalin hemen öncesinde ve işgal sırasında Prag'da olanlar da önemli ve öğretici.

Böyle ilginç bilgilerin yanında, Doğu Avrupa ülkelerinde yaşamış sosyalistlerin buradaki deneyleriyle edindikleri bilinç de önemli bir konu. Örneğin Pelikan'ın —konuşmasının sonlarında— «parti» kavramından bile çekinir hale geldiği ve bir «hareket»ten söz ettiğini görüyoruz. Parti, bürokrasiyle öylesine özdeşleşmiş ki, başka türlü çalışabilecek bir yapıya aktarılması düşünülmeye başlanıyor. Doğu Avrupa ülkelerindeki muhalefetin oldukça ortak bir özelliği bu.

Pelikan'ın konuşmasının yanında, «Prag Baharı» diye anılan dönem üstüne bir yazı var. Yazarı Fisera, şu anda Çekoslavakya'da yaşayan bir aydın. Kullandığı oldukça ihtiyatlı dilden de anlaşılıyor bu. «Prag Baharı» olayı, Çekoslavakya sorununun canalcı noktasıdır. Olayı dışarıdan yaşayanlar, bu ülkede yürürlüğe konmak istenen, patlamalara yol açan şeyin, Dubcek'in ekonomik reformlarıyla sınırlı olduğunu düşündüler ve müdahalenin haklılığına / haksızlığına karar verirken, bu reformların sosyalist bir doğrultuda olup olmaması ölçütünü uygulamaya çalıştılar. Bu arada, Dubcek'i öğrencilerle aydınların desteklediği, işçilerin sessiz ve kayıtsız kaldığı bile öne sürüldü. Oysa «Prag Baharı» doğrudan doğruya işçi sınıfını ilgilendiren bir olaydı. Dubcek reformlarından çok, yeni bir model yaratmasından korkulan olay buydu. Yalnız Sovyetler Birliği değil, Çekoslavakya'nın sosyalist komşuları olan Doğu Almanya'yı, Polonya'yı, yani bu ülkelerin yöneticilerini telaşlandıran olay da işçi sı-

nının bu özerkliği idi. Fisera'nın yazısı «Prag Baharı»nın temel özelliklerini yansıtıyor.

Çekoslavakya konusundaki üçüncü yazı ise *Marxism Today*'den alındı. Pelikan'ın ve Fisera'nın söylediklerine yeni bir şey katmıyor bu yazı. Ancak, Avrupalı bir Komünist Partisinin Çekoslavakya sorununu hakkındaki görüşünü yansıtması bakımından ilginç: yeni bir şey katmaktan çok, Çekoslovak muhalefetinin tezlerini bütünüyle paylaşır ve destekler nitelikte. ■